
ПЕНІТЕНЦІАРНА ПОЛІТИКА
/історико-правовий огляд виникнення і розвитку/

---

*Полковник внутрішньої служби Р.А.КАЛЮЖНИЙ, начальник кафедри державно-правових дисциплін, доктор юридичних наук;
полковник міліції В.К.ШКАРУПА, професор кафедри державно-правових дисциплін, кандидат юридичних наук;
Г.Т.ГОРОБЕЦЬ, кандидат історичних наук, доцент.*

Злочин і покарання з давніх давен привертали пильну увагу прогресивних мислителів, політичних і громадських діячів, вивознавців-професіоналів і філантропів, які навіть не мали юридичної освіти, але в цьому напрямку піднесли до найвищих висот гуманізму. Проблеми злочинності, її попередження, зменшення та усунення з неослабною гостротою хвилюють і сьогодні. Нове співтовариство - працівників правопорядку всіх країн, юристів-правознавців, судочинців, державних і громадських діячів, усіх свідомих громадян нашої неосяжної, але вже тісної планети.

Злочин, найбільш суттєве порушення законності і правопорядку, що тягне за собою кримінальне покарання, з'явився разом з виникненням людського суспільства. Сучасна юриспруденція визначає злочин як передбачене законом суспільне небезпечне діяння /дію або бездіяльність/, що посягає на громадське суспільство або державний лад, систему господарства, власність різних форм, особу, політичні, трудові, майнові та інші права громадян, а також інші діяння проти суспільного правопорядку. Сукупність ознак, при наявності яких визначене діяння вважається злочином, називають складом злочину. Головні якості злочину - його суспільна небезпечність і кримінальна протиправність. Ці ознаки відбивають політичні, ідеологічні, моральні погляди, пануючі в даному суспільстві. Від ступеню розвиненості суспільства залежить і визначення ознак злочину, міра покарання за його вчинення.

Покарання - особлива міра державного примусу, що застосовується судом від імені держави за вчинення злочину. Ідея покарання виникла ще в стародавні часи, однак у докласовому суспільстві покарання як засіб державного примусу не існувало, діяв принцип кровної помсти /"око за око, зуб за зуб"/. Один із перших засобів покарання - каторга - з'явився в рабовласницькому суспільстві. З поширенням християнства виникла ідея спокутування злочину, гріха засобом покарання провини, яка в правовій формі вперше була сформульована в канонічному праві. У XVIII столітті ця думка була зафіксована в кримінальних законах і окремих кримінальних кодексах. Метою покарання вважалося перш за все залякування, міри покарання навіть за незначний вчинок були надзвичайно жорстокі: смертна кара, членопошкодження, тілесні покарання і т.д.

Після буржуазних революцій у XVIII-XIX столітті прогресивні філософи, мислителі, правознавці висунули положення про те, що метою покарання є безпека суспільства, однак у кримінальному праві відзначалося, що покарання - це перш за все помста. Такі положення проявилось у створенні різних пенітенціарних систем тюремного ув'язнення для осіб, вираженим яким був позбавлення волі. Всі ці системи, як зазначається в

"Большой Советской Энциклопедии"* , спрямовані на приниження людської гідності засуджених, спричинення їм моральних і фізичних страждань. У найбільш жорстокій формі репресивний характер покарань, причому, в переважній більшості невинних громадян, виявився в період існування терористичного сталінського режиму в Радянському Союзі, фашизму в Німеччині, Італії, де покарання виступало як засіб масового терору.

Вперше найбільш розроблена пенітенціарна система виникла в ХУІІІ столітті в США в штаті Пенсильванія /так звана Пенсильванська система/. Вона ґрунтувалася на одиночному ув'язненні, поєднаному з релігійним впливом на засудженого, виключала будь-яке його спілкування з зовнішнім світом. К.Маркс охарактеризував цю пенітенціарну систему як "... ізолювання людини від зовнішнього світу і насильницьке донурення його в глибоку самотність, поєднання юридичного покарання з теологічним мучительством**.

На початку ХІХ століття в США в м.Оберн склалась Обернська система, яка передбачала роз'єднання засуджених на нічний час, але встановлювала дотримання абсолютного мовчання під час сумісної роботи, приймання страви тощо.

У сучасних розвинених країнах діє прогресивна пенітенціарна система, при якій строк ув'язнення розподіляється на декілька етапів з різними умовами утримання - від більш суворих до більш пільгових /з погляду ізоляції, надання побачень з родичами і т.п./. Зміна умов утримання цілковито залежить від погляду тюремної адміністрації.

Ця система, яка вперше склалася у Великобританії в середині ХІХ століття, відмовившись від надмірностей попередніх пенітенціарних систем, зберегла численні їхні атрибути, надавши системі ув'язнення в цілому гуманні і ліберальні форми, що відповідають сьогоденним принципам демократії.

---

* Большая Советская Энциклопедия. Третье издание. - М., 1977. Т. 17. С. 220-221.

** К.Маркс і Ф.Енгельс. Твори, 2-е вид. Т. 2. С. 203.

У розвинених країнах існує декілька типів прогресивної системи відбування покарання /англійська, ірландська, французька і т.п./. Всі вони передбачають три-п'ять етапів відбування покарання: одиночне ув'язнення, роз'єднання засуджених на нічний час, перехідний період, коли застосовується робота засуджених по найму поза тюрмою, і, нарешті, умовне або умовно-дострокове звільнення від покарання.

Різновидом прогресивної пенітенціарної системи є система реформаторіїв для засуджених віком від 16 до 30 років, яка вироком суду визначається лише вид покарання /без точного визначення строку/. Адміністрації реформаторія надається право утримувати засудженого аж до його виправлення, але не більше строку покарання, передбаченого законом за даний злочин.

У розвинутих країнах характер покарань докорінно змінився. Вже не в абстрактній, а в цілковито конкретній формі розв'язується завдання виправлення засуджених, проведена докорінна гуманізація і диференціація умов тюремного ув'язнення; введені також види позбавлення волі /особливо для неповнолітніх злочинців/, при яких покарання поєднується з навчанням, вивченням особи засуджених і застосуванням психотерапевтичних засобів впливу на них; встановлені системи "позаінституційного" /без заточення в тюремні установи/ впливу на засуджених і т.п. Всі ці нововведення пов'язані з пошуками засобів боротьби з неперервним ростом злочинності, а також є результатом боротьби прогресивних сил людського суспільства за демократизацію кримінального законодавства і його застосування.

Пенітенціарна політика виникла з теорії пенітенціарії на плідному ґрунті просвітництва - ідейної течії епохи переходу від феодалізму до капіталізму, пов'язаної з боротьбою молодого класу буржуазії та народних мас проти феодалізму. У ряді країн Західної Європи, де просвітництво поширилося у XVIII столітті, в частково, наприклад в Англії, і в XVII столітті цей рух був настільки широким і впливовим, що вже у його сучасності виникло уявлення про прихід на зміну середньовіччю епохи Просвітництва. Термін "просвітництво" зустрічається у Вольтера, І.Гердера та ін.; він остаточно утвердився після статті І.Канта "Що таке Просвітництво?" /1784/. Історична і філософська наука XIX століття почала характеризувати Просвітництво як епоху

безмежної віри в людський розум /"вік розуму", "вік філософії"/, у можливість перебудувати суспільство на розумних підвалинах, як еру зруйнування теологічного догматизму, урочистого піднесення науки над середньовічною схоластиком і церковним мракобіссям.

Ідеологи Просвітництва поставили питання про практичний устрій майбутнього суспільства, вважаючи нарижним каменем його політичну волю і громадянську рівність, тому їхня критика була спрямована не лише проти деспотизму церкви, але й проти деспотизму абсолютної монархії. Вони виступали проти всього феодального ладу з його системою судових привілеїв.

Феодально-релігійним догмам про божественне походження монархічної влади і всіх феодальних привілеїв просвітители протиставили раціоналістичні теорії суспільства і держави, моралі і навіть самої релігії.

З культом розуму пов'язано прагнення просвітителя підпорядкувати ідеальному, розумному початку і громадянської державні установи /яким належало, за їхньою думкою, турбуватися про "спільне благо"/, і життя людей /суспільні справи і звичаї/.

Феодальний лад і його інституції розцінювались як "неприродні", "нерозумні". У питаннях суспільного розвитку просвітители були ідеалістами; їхні теорії, що базувалися на абстрактних уявленнях про незмінну людську природу, про "людину взагалі", відзначалися деяким антиісторизмом і метафізичністю. Але в тих умовах ці теорії, зокрема теорія природного права, що базувалася на уявленні про природжену рівність людей, теологічно обґрунтовували вимоги демократичних вільностей /свобод/.

Проти феодально-абсолютистської держави була спрямована теорія суспільної уваги, згідно з якою держава являла собою не божественне встановлення, а інститут, який виник шляхом укладення угоди між людьми. Ця теорія давала право народу позбавляти влади правителя, що порушує умови угоди, погано охороняє природні права громадян. Деякі з просвітителів поклали надії на "просвіченого монарха". Однак та частина просвітителів, яка в більшій мірі представляла інтереси народу, пішла значно далі, відстоюючи ідеї народного суверенітету і демократичної республіки.

У галузі економіки більшість просвітителів вважали нормальним змагання приватних інтересів, вимагали введення свободи торгівлі, правових гарантій приватної власності від феодальних обмежень і свавілля /з Просвітництвом пов'язані економічні теорії фізіократів, інших напрямків класичної політичної економії/.

Зброєю боротьби з феодальним світоглядом для діячів Просвітництва була також і історія, яку вони розглядали як "школу моралі і політики".

Для більш повного уявлення про гносеологічне коріння пенітенціарної політики необхідно коротко розглянути діяльність ще кількох просвітителів, які відіграли домінуючу роль у її народженні та розвитку. Це, перш за все, Монтеск'є - член Інституту Франції, походженням із старовинного дворянського роду, вивчав право в Бордо і Парижі. В 1714 р. - радник, а з 1716 р. - один із віце-президентів парламенту /суду/ Бордо. В 1728 р. Монтеск'є мандрував по Європі, відвідав Італію, Прусію, Нідерланди, в 1729-31 рр. мешкав у Великобританії. Англійська конституційна практика, погляди англійських правознавців і філософів зробили великий вплив на формування державно-правових ідеї Монтеск'є, найбільш яскраво відображених ним у книзі "Про дух законів" /1748/ - енциклопедичній праці, заснованій на широкому використанні порівняльного і порівняльно-історичного методів. Монтеск'є надавав великого значення в формуванні позитивного права і форм правління держави географічним факторам /особливо клімату/. Жаркий клімат, вважав він, породжує лінощі і пристрасті, вбиває громадянські доблесті і є причиною деспотичного правління. Така позиція дала підставу вважати Монтеск'є одним із засновників т.з. географічної школи в соціології. Однак найважливіше значення Монтеск'є надавав політичним факторам і перш за все - формі правління. Головною темою книги "Про дух законів" і з'явилася проблема розумного державного устрою і його організація. Виходячи з античних політичних теорій, Монтеск'є розрізняв три правильні форми правління /демократія, аристократія і монархія/ і одну неправильну /деспотія/.

Вважаючи найліпшою формою правління монархію, Монтеск'є в якості засобу, здібного попередити трансформацію

монархії в деспотію та забезпечити політичну свободу, бачив необхідність розподілу властей, а також федеративну форму державного устрою. Монтеस्क'є відіграв значну роль в історії Франції, в розвитку світової громадської думки як критик абсолютистського деспотизму та ідеолог конституційної монархії.

У галузі чисто правовій Монтеस्क'є висунув ряд прогресивних принципів: рівність громадян перед законом, широке виборче право, свобода слова, друку, совісті, відокремлення церкви від держави, відмовлення від катувань і судових покарань, необхідність міжнародних угод про гуманізацію методів війни і т.д.

Ідеї Монтеस्क'є широко використав італійський просвітитель, юрист і публіцист Чезаре Беккарія, висуваючи нові принципи кримінального права в книзі "Про злочини і покарання". Ця книжка вперше вийшла анонімно в серпні 1764 р. в Ліворно (Італія), викликала небувалий інтерес і миттєво розійшлася. Вперше вийшла вже в рік своєї появи декілька видань. У наступний період вона була перекладена практично на всі мови Європи, включаючи й російську /1803 р./. В Італії не було жодної грамотної людини, котра б не прочитала цей твір. Енциклопедисти називали Ч.Беккарія новим Лікургом*, єдиним законодавцем свого часу, писали коментарі до його праці. На його думку, як на новий закон посилалися в кримінальних судах Австрії, Німеччини і Франції, з ним шукали зустрічі короновані особи. Сучасники називали його ідеї "виходом з висока і пророцтвом майбутнього". Таким чином, вже при житті Ч.Беккарія його шедевр увійшов до скарбниці європейської культури, обезсмертивши ім'я свого двадцятишестирічного автора і закріпивши за ним чесний титул "апостола людяності".

Заслуга Беккарія полягала в тому, що він зумів краще ніж будь-хто узагальнити і висловити в блискучій літературній формі середок навіть афористично/ головні гуманістичні ідеї, що панували в тодішньому суспільстві. Немаловажну роль ві-

* Лікург - легендарний спартанський законодавець /9-8 століття до н.е./. Відомості про життя Лікурга різнобічні і суперечливі. Грецькі автори V-IV століть до н.е. приписують створення інститутів спартанського республіканського і державного устрою, дійсне оформлення яких було наслідком завершення історичного процесу переходу від первинного ладу до рабовласницького суспільства.

діграло і те, що нищівний удар його критики був нанесений по "недоторканій темі" середньовіччя - кримінальному судочинству, тобто по тій частині законодавства, яка, за словами Ч.Беккарія, характеризувалася жорстокістю і, незважаючи на виключну важливість, залишалася заплутаною і забутою майже у всіх європейських країнах. Так, у Франції, Німеччині, Англії закон передбачав смертну кару за більш ніж 100 видів злочинів, включаючи і малозначущі. При цьому представники вищих класів могли уникнути смертної кари навіть за найтяжчі злочини. Канонічне право також було просякнуте скоріше духом вітхозавітної помсти за ображення божеської величі, ніж прагненням ствердити християнські чесноти. Всюди панували катування і судові свавілля. По доносу суддя міг заперти у в'язниці будь-кого.

Зараз здається невірогідним, що признання звинуваченого не мало законної сили, доки не було підтверджене під катуванням. До виклику свідків до суду вдавалися дуже різко з причин економії. Свідкам також загрожувало катування, якщо суддя вбачав протиріччя в їхніх свідченнях. Кримінальна система європейських країн у XVIII столітті ґрунтувалася на принципі страдання та помсти.

У Російській імперії в галузі кримінального законодавства спостерігалась аналогічна картина. По жорстокості покарань і способів їх виконання вона не поступалася перед Західною Європою. Смертю каралися більш як 100 видів злочинів. Покарання стратою носили прилюдний характер, катування й доноси були звичайним явищем. Кримінальне законодавство, основу якого складали "Соборное уложение" 1649 р., військові статуты Петра I і численні імператорські укази, було невпорядковане. Наука кримінального права знаходилася в ембріональному стані, а професійний рівень суддів, м'яко кажучи, залишав бажати багато кращого.

У цих умовах книга Ч.Беккарія була гучним голосом громадянської совісті. Беккарія запропонував реформувати кримінальні закони на принципах гуманності і законності, виходячи з рівності, прав особи і загальної користі як основи справедливості. Гуманізм виявився перш за все в проголошенні презумпції невинності, в пристрасному заклику відмінити смертну кару.

заборонити катування і допити з упередженістю, відмовитися від вироків, заснованих на доносах і т.п. Він пропонував також упорядкувати всю систему кримінального правосуддя таким чином, щоб в ньому не було місця для суддівського свавілля і засудження невинних. Основою такої системи повинен бути закон. Закон і лише закон повинен регламентувати діяльність правосуддя, визначати випадки і причини затримання і покарання громадян. З цією метою Ч.Беккарія слідом за Монтеск'є висловлювався за розподіл законодавчої і судової влад. Законодавець створює і тлумачить закон, а судді встановлено беззастережне його виконання. У цьому Беккарія вбачав гарантію від суддівського свавілля. Важливо підкреслити, що закон для Беккарія мав моральний початок, тому що засновувався на вічних почуттях людей.

Переходячи до інститутів пропонованої ним системи кримінального права, Беккарія зосередив увагу на двох найбільш важливих із них: злочинах і покараннях, розглядаючи їх у тісній взаємодії у відповідності зі своїм філософським баченням світу.

Стосовно злочинів він сформулював два головних постулати: кримінальне переслідуватися повинні діяння людей, а не їхні слова чи наміри. Мірилом злочину є шкода, заподіяна нації чи суспільному благу, а також особі. Беккарія запропонував класифікувати злочини за ступенем їхньої тяжкості і застосовувати покарання, які відповідають їхній природі. Найбільш важливими причинами злочинів Беккарія чи не найперший в історії західноєвропейської криміналістики визначив соціальні та економічні.

Що ж стосується покарань, то, виходячи з принципів гуманізації природи людини взагалі та окремої особи - зокрема, він вбачав у покаранні не інструмент помсти та устрашіння, а засіб виправлення злочинця з метою утримати його та інших від зчинення нових злочинів. У блискучій, афористичній формі він сформулював ознаки, яким повинні відповідати покарання: "Щоб жодне покарання не було проявом насильства одного або багатьох над окремим громадянством, воно повинно бути переважно гласним, негайним і неодмінним, мінімальним з усіх

можливих при даних обставинах, адекватним злочину передбаченим в законах”*

Беккарія надавав виключне значення попередженням злочинів, у чому вбачав головну мету "доброго законодавства". Цій меті повинні служити ясні і прості закони, поширення знань і освіти серед населення, удосконалення виховання.

Ч.Беккарія послідовно проводив принцип гуманності і в сфері процесуальній, що виражалося перш за все у захисті прав обвинуваченого. Він пропонував ввести суд присяжних, забезпечити обвинуваченому право на відведення судді, зробити гласним судовий розгляд і винесення вироку. Його пропозиції подавати тим більш вагомі докази, чим серйозніший злочин, відіграла велику роль у російському судочинстві. Нарешті, він висунув принцип рівності свідків і залежності вірогідності їхніх свідчень від взаємостосунків із обвинуваченим, запропонував заборонити сумісне утримання обвинувачених і злочинців, а також засуджених за злочини різної тяжкості.

Книга Беккарія ініціювала ряд реформ кримінального законодавства в Європі. Не стала виключенням і Росія. Однак у ній сприймання і реалізація ідей великого італійця набували великої своєрідності. Ця країна протягом усієї своєї історії існувала в умовах жорстокого політичного деспотизму, спочатку монархічного, а потім компартійної диктатури, і тому проблема взаєностосунків між індивідом і владою була гострішою, ніж у будь-якій іншій європейській країні. І все ж ідеї Беккарія ось уже довгі століття служать одним із потужних джерел демократичних тенденцій у розвитку вітчизняної громадської і правової думки та прогресивних перетворень у законодавстві.

Імператриця Катерина II /1729-1796 рр./, що вважала себе освіченою і прогресивною правителькою, виявила неабиякий інтерес до особи Беккарія і його книги. Вона запрошує його до Росії і пропонує йому займатися тим, "що він сам собі образивши свій твір". Приїзд Беккарія до Росії не відбувся, але Катерина II уважно ознайомилася з його книгою і в 1767 році скликала спеціальну комісію з представників різних соціальних

---

* Беккарія Ч. О преступлениях и наказаниях. - М., 1939. С. 411-412.

групувань /звичайно привілейованих/ тодішньої Росії для складання нового "Уложенія", передавши їй власноручно написаний "Наказ", яким комісії слід було керуватися у своїй роботі. При написанні "Наказу" Катерина II керувалася перш за все ідеями західноєвропейських мислителів у галузі суспільної і правової думки. Найглибший вплив на "Наказ" справили твір Монтеск'є "Про дух законів" і книга Ч.Беккарія "Про злочини та покарання", з яких імператриця робила прямі запозичення. Вона зналася в листі до пані Жоффрен, господарки одного з найбільш блискучих літературних салонів епохи Просвітництва, що "обібрала" на користь своєї імперії президента Монтеск'є і сподівається, що він вибачить їй цю літературну крадіжку на благо двадцяти мільйонів людей. Аналогічне визнання у відношенні до Беккарія Катерина II зробила в листі до Фрідріха II*. "Наказ" включав у себе 655 статей, розподілених на 12 глав. Більше половини з них - прямий переклад або комбінований згаданих книг Монтеск'є і Беккарія.

Зміст "Наказу" різноманітний і охоплює численні галузі законодавства. Зокрема, констатується, що Росія - європейська держава на чолі з государем, котрий один компетентний видавати закони і є джерелом усякої влади. Для глумачення законів створюється Сенат. Далі йшлося про судочинство, складання, стиль і мету законів, про громадські каси, станові суди, про розмноження народу, про торгівлю і ремесла, про виховання, порядок отримання спадщини, про поліцію, державне господарство.

Що стосується кримінального права, то до нього віднесено близько третини статей наказу, з них 114 належать Беккарія і 87 - Монтеск'є. Абсолютну більшість запозичень із твору Беккарія було включено до найбільшої глави "Наказу" - десятої, і Катериною II було відзначено, що ця глава є прямим перекладом з книги Ч.Беккарія, зробленим за її наказом одним з кращих російських перекладачів того часу Г.Козицьким.

---

* Див.: Грацианский П. Политическая и правовая мысль в России второй половины XV ст. - М., 1984. С. 47.

До "Наказу" майже без винятку увійшли судження Беккарія про розподіл законодавчої і судової влад, про верховенство закону. Проголошувалося, що громадянам "слід боятися законів, а не осіб". Під політичною свободою громадян розумілося право кожного робити все, що не заборонено законом. Прямі впливи з Беккарія відносяться, наприклад, до презумпції невинності, класифікації відповідності покарання тяжкості природі злочину, про відповідальність співучасників у злочині, про попередження злочинів тощо. Докладно відтворені положення, що стосуються покарань свідків, оцінки доказів тощо. Передбачалося заборонити катування, обмежити застосування смертної кари, пом'якшити покарання, надати обвинуваченому право на захист, не вмішувати до камери разом людей різного ступеню винності. У цілому увесь пафос "Наказу" в цій частині спрямований на гуманізацію системи кримінальних покарань і відмову від принципу страхання і помсти в правосудді.

Однак планам прийняття нового "Уложенія" не судилося здійснитися. "Наказ" так і не став законом. У 1786 р. комісія фактично припинила свою діяльність. Формальним приводом для цього послужив початок війни з Туреччиною. Справжня ж причина лежала в тому, що Росія того часу була мало підготовлена для сприйняття просвітительських ідей. Так, коли Катерина II запитувала Сенату відмінити катування, то зустріла його протест. Тому імператриця змушена була відмовитися від цієї думки. "Наказ", віддрукований з паралельним текстом російською, французькою, німецькою, латинською, а пізніше польською, німецькою та італійською мовами, був розісланий іноземним урядам. Там він викликав неоднозначну реакцію. Фрідріх II виклав свої заміршення російській імператрицею, а у Франції "Наказ" був заборонений для читання, як і книга Беккарія, "як неповагу до законодавства".

У Росії ж "Наказ" був визнаний державною таємницею: нікому з низчих чинів і "сторонніх" не дозволялося не тільки робити виписки з нього, але й читати його. У XIX столітті "Наказ" неодноразово піддавався критиці за свої технічні недосконалості, наявність неясних місць, непослідовність і т.п.

У радянський час критика "Наказу" носила скоріше ідеологічний характер. Деякі дослідники творчості Беккарія докоряли

Катерині II за те, що вона не включила до "Наказу" жодного висловлювання великого італійця, яке б містило критику деспотизму, і не вказала на соціальні причини злочинності. Тим самим, стверджували вони, викривлялася соціально-політична сутність вчення Беккарія, не кажучи вже про те, що був повністю прихований зв'язок його вчення з революційно-демократичними ідеями Руссо.

Подібну критику навряд чи можливо вважати в усьому справедливою. Катерина II була державним діячем. Як самодержець вона прагнула за допомогою "Наказу" зміцнити свою владу. "Наказ" не був і не повинен був бути чисто юридичним документом. За своєю природою він був директивною імператриці по проведенню правової політики держави в дусі епохи Просвітництва. Тому, оцінюючи "Наказ" в цілому, слід відзначити, що, хоча він і не став законом, але досяг мети свого створення. Він збагатив російське суспільство новими ідеями високого гуманістичного звучання, які були вироблені європейською цивілізацією. Ці ідеї, і перш за все ідеї Беккарія, через "Наказ" і безпосередньо на протязі всього XIX століття служили ефективним інструментом розвитку правової і громадської думки в Росії. Його ідеї "пестували" російську криміналістичну науку з колиски аж до зростання, поступово готували підвалини для докорінних демократичних перетворень у законодавстві, для зародження пенітенціарної політики.